Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi
Journal of Ottoman Legacy Studies
ISSN 2148-5704
www.osmanlimirasi.net
osmanlimirasi@gmail.com
Cilt 9, Sayı 24, Temmuz 2022 / Volume 9, Issue 24, July 2022

HZ. FATIMA'NIN ÖLÜMÜNE DAİR YAZILAN HALK TİPİ BİR MESNEVİNİN HALK BİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Analysis of A Public Type Masnavi Written on the Death of Fatımah Al-Zahra in Terms of Folklore

Makale Türü/Article Types : Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received Date : 02.06.2022
Kabul Tarihi/Accepted Date : 01.07.2022
Sayfa/Pages : 251-62
DOI Numarası/DOI Number : http://dx.doi.org/10.17822/omad.2022.213

Berna AYAZ
(Dr. Öğr. Üyesi), Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Balıkesir / Türkiye, e-mail: bayaz@bandirma.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5712-1159

Atıf/Citation

Ayaz, Berna, "Hz. Fatıma'nın Ölümüne Dair Yazılan Halk Tipi Bir Mesnevinin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9/24, 2022, s. 251-62.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), *Cilt 9, Sayı 24, Temmuz 2022.*

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), *Volume 9, Issue 24, July 2022.*

ISSN: *2148-5704*

HZ. FATIMA'NIN ÖLÜMÜNE DAİR YAZILAN HALK TİPİ BİR MESNEVİNİN HALK BİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Analysis of A Public Type Masnavi Written on the Death of Fatımah Al-Zahra in Terms of Folklore

Berna AYAZ

Öz: Hz. Fatıma kültleşmiş bir şahıs olarak Sünni, Şii ve Alevi inancında önemli bir yere sahiptir. Onun hakkında İslam tarihindeki yerine ek olarak klasik edebiyatta ve halk edebiyatında da pek çok anlatı bulunmaktadır. Hz. Fatıma Türk-İslam sentezinde idealize edilen bir kadın tipi olarak karşımıza çıkmakta ve edebiyatımızda doğumu, evliliği, ölümü, babası Hz. Muhammed ile olan ilişkisi ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Hz. Fatıma'nın gerek klasik edebiyatta gerekse halk edebiyatında bu kadar yer bulmasının nedeni onun örnek bir İslam kadını olmasından kaynaklanmaktadır. İnceleme konumuz olan metin, Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez 260/3 numarada kayıtlı olan bir mecmuanın içerisinde yer alan 'Kıssa-i Fâtımâ' mesnevi nazım şekli ile yazılmış anonim bir eserdir. "Hazâ Dasitân-ı Fâtımatü'z-zehrâ Radıyallahu Anhâ" başlığını taşıyan eser, aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" aruz kalıbıyla yazılmış, 128 beyitten müretteptir. Eser, geleneksel mesnevi tertibine uymamakta ve başında hamdele, salvele, sonunda hatime bölümü bulunmamaktadır. Hz. Muhammed'in ölümünün ardından büyük bir acı yaşayan Hz. Fatıma'nın ölümü eserin temel konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk bilimi, ölüm, mesnevi, dasitan-ı Fatıma, Hz. Fatıma

Abstract: Fatimah Al-Zahra had an important place in the Sunni, Shiite and Alawi beliefs as a cult person. In addition to her position in the history of Islam, there are many narrations about her in the classic literature and the folk literature. Fatimah Al-Zahra appears a type of woman idealized in the Turkish-Islamic synthesis and, almost all the details about her birth, marriage, death and relationship with her father Prophet Muhammad were told in our literature. The reason why Fatimah Al-Zahra took so much place in both the classic literature and the folk literature was because she was an exemplary Islamic woman. The text that we analyzed was an anonymous literary work written in the form of a masnavi "Kıssa-i Fâtımâ" inside a periodical recorded under no. Nuri Arlasez 260/3 in the Süleymaniye Library. This literary work named "Hazâ Dasitân-ı Fâtımatü'z-zehrâ Radıyallahu Anhâ" consisted of 128 couplets written with the prosody of "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün". This literary work is not in compliance with the classic masnavi arrangement and, there is no hamdele, salvele at the beginning and, no hatime at the end. The literary work focused on the death of Fatimah Al-Zahra who greatly suffered after the death of Prophet Muhammad.

Key Words: Folklore, death, masnavi, dasitan-i Fatima, Fatimah Al-Zahra

Giriş

Hz. Fatıma İslam tarihinde güzel ahlakı, kişiliği ile örnek bir kadın olmakla birlikte İslam peygamberinin kızı, Hz. Muhammed'in soyunu devam ettiren Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in annesi ve Hz. Ali'nin de eşidir. Bir anne, bir eş ve bir evlat olarak örnek bir kişiliktir. İslam tarihi açısından kendisinden nakledilen on sekiz hadis bulunmaktadır ki bunlar *Kütüb-i Sitte*'de yer almaktadır.[1]

Hz. Fatıma ile ilgili anlatılarda, hayatı mitolojik bir şekilde anlatılmaktadır. Hz. Fatıma, Sünni, Alevi ve Şii kaynaklarında yer alan bir kişi ve karakterdir. Sünni kaynaklar açısından onun önemi ve yeri Hz. Muhammed'in kızı olmasıyla öne çıkarken, Şii ve Alevi kaynaklarda

[1] Mehmet Kandemir, "Fatıma", *DİA* 12 (1995): 219-23.

Hz. Ali'nin eşi ve Hz. Hasan ile Hüseyin'in annesi olmasıyla öne çıkmaktadır. Her iki taraf için de Hz. Fatıma dünyadaki dört seçkin kadından birisidir. Doğumundan itibaren olağanüstülüklerle dolu olarak anlatılan hayatı, onun seçilmiş, Allah'ın sevgisi kazanmış olduğunun da göstergesidir. Hz. Fatıma'nın doğumu Hz. Muhammed'in miraç hadisesi ile ilişkilendirilmektedir.

Hz. Fatıma doğmadan önce Hz. Muhammed Ebtah isimli bir yerde otururken Cebrail ona Allah'ın selamını iletir ve kırk gün boyunca Hz. Hatice'den uzak durmasını, ibadetle meşgul olmasını bildirir. Kırk gün sonra Cebrail cennetten bir yemek getirir. Hz. Muhammed, bu yemeklerle iftarını yapar ve Cebrail ona Hz. Hatice'nin yanına gitmesini Allah'ın kendisinin sulbünden tertemiz evlatlar yaratacağını söyler.[2] Benzer bir rivayet Hz. Muhammed'in Miraç'a çıkma hadisesiyle de ilişkilendirilmektedir. Hz. Muhammed Miraç'a çıkacağı zaman kırk gün boyunca yemek yemez. Kırkıncı gün Miraç'a çıkıldığında kendisine verilen elmayı Hz. Hatice ile birlikte yer. Hz. Fatıma bu elmadan sonra dünyaya gelir.[3]

Zahide Ay, bu anlatıların Kerbela olayından sonra oluşmaya başlamış olabileceğini söylemektedir. Ona göre Kerbela olayından önce olağanüstü özelliklere sahip bir Fatıma yoktur. İlk Şii imam olan Hz. Ali ve oğullarına gösterilen hürmet neticesinde Hz. Fatıma'nın da statüsünde olumlu yönde değişmeler olmuş ve hayatıyla ilgili olağanüstü anlatılar oluşmuştur.[4]

Bu anlatılar göstermektedir ki Hz. Fatıma sıradan bir kadın değildir. Doğumu olağanüstü bir doğumdur. Kadınlar için bir prototip, idealize edilmiş bir tiptir. Pençe-i âl-i abâ ya da ehl-i beytten birisidir.

Bu anlatı yazılı kaynaklarda Seyyid Alizade Hasan b. Müslim tarafından istinsah edilen Hızırname'de[5] ve Ummü'l-Kitab'ta da evrenin yaratılışı gökkuşağı görünümündeki beş renkli kadim nura, yani ehl-i beyt olarak bilinen Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e bağlanmaktadır.[6]

Anlatılarda Hz. Fatıma'nın varlığı dünyanın yaratılışıyla eş tutulmaktadır. Onun dünyaya getirilişinin bir amacı vardır. Hz. Fatıma'nın doğumuyla ilgili anlatılara bakıldığında olağanüstü hatta mitolojik karakterli bir kurgu görülmektedir ancak Türkçe yazma eserlere bakıldığında Hz. Fatıma'nın doğumuna yer verilmemesi Hz. Muhammed'in ölümünden sonraki kısa hayatının konu edilmesi dikkat çekicidir.

Hz. Fatıma'nın vefatıyla ilgili anlatılar onun gerçek ölüm tarihiyle uygunluk göstermektedir. Hatta Hz. Muhammed, ölümünden önce Hz. Fatıma'ya Kur'an-ı Kerim'i Cebrail ile her yıl bir kez birbirlerine okuduklarını, bu yıl Cebrail'in iki defa geldiğini, bunun ise vefatının yaklaştığına işaret olduğunu söyler. Hz. Fatıma çok üzülür, bunun üzerine Hz. Muhammed'in, ailesinden ilk önce onun kendisine kavuşacağını, ayrıca onun tüm mümin kadınların hanımefendisi olduğunu söyler.[7]

Çalışmamıza konu olan metinde de Hz. Fatıma'nın babasının ölümünden sonra duyduğu üzüntü ve ona kavuşma arzusu neticesinde gerçekleşen vefatı anlatılmaktadır. Eser halk arasında okunmak, anlatılmak için yazılmıştır. Nursel Uyanıker, "genel olarak "Dâsitân-ı Fâtımâ", "Vefât-ı Fâtımâ" ve "Hikâyet-i Fâtımâ" olarak adlandırılan ve İslâm tarihinde önemli bir şahsiyet olan Hz. Fatıma'nın vefatını konu alan bu eserlerin özellikle yazmaların içinde bir

[2] Ayetullah İbrahim Emini, *Örnek İslam Kadını Hz. Fatıma,* (Kum: Ensariyan Yay., 2003), 36-7.
[3] Nursel Uyanıker, "Hanımlara Mahsus Gazete'de Yayınlanan Hz. Fatıma Konulu Risale ile Türkçe Yazmalarda Ele Alınan Ahvâl-i Fatımâ'ların Edebi Üslup Bakımından Karşılaştırması" *Alevilik Araştırmaları Dergisi* Kış 16 (2018): 241.
[4] Zehra Ay, "Şii Teolojisi Tesirindeki Orta Asya ve Anadolu Sözlü Geleneklerinde Hz. Fatıma", *Ötekilerin Peşinde: Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan* içinde (İstanbul: Timaş Yay., 2015), 292.
[5] Seyyid Alizade Hasan b. Müslim. *Hızırnâme Alevi Bektaşî Adab ve Erkânı (Buyruk).* (TDV Yay., 2005), 636.
[6] İsmail Kaygusuz, *Bir Proto-Alevi Kaynağı Ummü'l-Kitab.* (Demos Yay., 2009), 105.
[7] Kandemir, *"Fatıma"*, 220.

bölüm olarak yer aldığını belirtmekte ve kütüphanelerin kataloglarında bu adlarla işlenmiş on altı nüsha tespit edildiğini ifade etmektedir.[8] Uyanıker'in dışında başka nüshalar üzerinde çalışan araştırmacılar da vardır. Muhammet Kuzubaş, Millî Kütüphane Yazmalar bölümünde 8624 kayıt numarasıyla yer alan nüsha üzerinde çalışmıştır.[9] Şaban Doğan Hz. Fatıma destanının Bosna-Hersek, Oxford, Vatikan, Mısır, Konya kütüphanelerinde 14 nüshasını tespit etmiştir. Mehmet Mahfuz Söylemez de Dâstân-ı İbrâhîm Edhem, Dâstân-ı Fâtıma, Dâstân-ı Hâtun başlıklı bir çalışma yapmıştır.[10] Perihan Ölker de Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi yazmaları arasında 5905 ve 5906 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüshalar üzerine "Hz. Fatımâ" başlıklı bir makale kaleme almıştır.[11]

Bizim incelememize konu olan metin bahsi geçen nüshalardan farklı, yeni bir nüshadır. Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez 260/3 numarada kayıtlı olan bir mecmuanın içerisinde yer alan "Kıssa-i Fâtımâ" mesnevi nazım şekli ile yazılmış anonim bir eserdir. "Hazâ Dasitân-ı Fâtımatü'z-zehrâ Radıyallahu Anhâ" başlığını taşıyan eser, "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" aruz kalıbıyla yazılmış 128 beyitten müretteptir.

1. Hikâyenin Özeti

"Ol ceybün 'izzetin fikir idelüm
Kalbimüz pür-nûr idüp zikr idelüm

İşit imdi Fâtıma âhvâlini
Kim resûlden sonra noldı hâlini"

mısralarıyla başlayan eser, anlatılmak için yazıldığı izlenimini vermektedir. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra gece gündüz sürekli yas tutup ağlayan Hz. Fatıma için bir gün ashap bir araya toplanır ve Hz. Ali'ye Hz. Fatıma'nın ağlamamasını, ağlamakla ya da can vermekle geri geleceğini bilseler hepsinin bunu yapacağını ve Hz. Fatıma'nın sabretmesi gerektiğini söylerler. Hz. Ali bu söylenenleri Hz. Fatıma'ya iletir ve o da kendisinden rahatça ağlayabileceği bir ev yapmasını ister. Altı ay boyunca her gün o eve gider ve ağlayarak babasına olan özlemini ifade eder. Altı ay sonra Hz. Muhammed "vadenin yettiğini ve ebediyete kadar beraber olacaklarını" söyler. Hz. Fatıma bu duruma sevinerek evine gelir. Oğulları Hasan ve Hüseyin'le vedalaşır. Hz. Ali'ye de durumu anlatır ve çocuklarını ona emanet eder. Akşam ile yatsı arası bir zamanda vefat eder. O vefat ettiğinde evin içine nur dolar. Hz. Meryem, Hz. Hatice, Hz. Hacer ve Hz. Sare'nin ruhları gelip ağlaşırlar. Hz. Ali; Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i çağırır ve anneleriyle vedalaşmalarını ister. Oğulları da Hz. Fatıma'nın üstüne kapanıp ağlaşırlar. Allah bu sırada Hz. Ali'ye onları üstünden kaldırmasını söyler. Misk ve amber kokularıyla Hz. Fatıma'nın naaşı yıkanır ve kefenlenir. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali cenaze namazını kıldırırlar. Hz. Muhammed'in yanına defnetmeye götürürler. Hz. Fatıma'yı babasının kabrinin yanına getirdikleri zaman Hz. Muhammed mübarek elini kabirden uzatıp Hz. Fatıma'yı alır. Eserin sonuna, Hz. Fatıma'nın Hz. Muhammed'e kavuşmasını anlatan "Fâtımandur bu gelen" redifli bir gazel eklenmiştir. Son bölümde Hz. Fâtıma defnedilir. Hikâye dua ile sona erer.

"Arturur cân u gönülden safâ
Hem yaraşur dilde zikr-i Mustafâ

Durman imdi varken sizde hayât
Es-salavatu çağırun kable'l-memât"

[8] Nursel Uyanıker, "Türk Folklorunda Manzum Vefât-ı Fâtıma'lar", Yayınlanmamış Bildiri. (*Sanat ve Edebiyatta Kadın Sempozyumu, 2014),* 3.
[9] Muhammet Kuzubaş, "Manzum Bir Destan Kitabı (Destân-ı Veysel Karânî, Vefât-ı Hz. Fâtıma, Vefât-ı Hz. İbrâhîm, Hikâyet-i Gügercin, Hikâyet-i Geyik)". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1-2 (2008): 304-40.
[10] Mehmet Mahfuz Söylemez, Dâstân-ı İbrâhîm Edhem, Dâstân-ı Fâtıma, Dâstân-ı Hâtun (Ankara: TDV Yay., 2011).
[11] Perihan Ölker, "Hz. Fatıma Destanı". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, S. 36, 351-66.

2. Dil Özellikleri

Çalışmaya konu olan metin, dil açısından Eski Anadolu Türkçesi dönemi özellikleri göstermektedir. Bilindiği üzere Eski Anadolu Türkçesi döneminde ortaya konan eserlerde kalınlık incelik uyumu güçlü, düzlük yuvarlaklık uyumu zayıftır. Bazı eklerin ünlüsü sürekli yuvarlak iken (kalbimüz, dileğüm), bazı eklerin ünlüsü sürekli dardır (noldı, öpdi). Tonluluk-tonsuzluk uyumu yoktur. k->h- sızıcılaşması, b->v- değişimi, t->d- tonlulaşması gibi ses değişimleri yaygındır. Yine bu dönem eserlerinde sıkça karşılaşılan -up / -üp/, -uban / -üben zarf fiil eki (ağlayup, eyleyüben, oluben, tutuben, bakuben, çeküben), -ısar / -iser gelecek zaman eki (yuyısar, tarayısar, sürmeleyiser), -gıl / -gil eki (vargıl, virgil, tutgıl, akıtmagıl, bakıtmagıl, kılıyorgıl), -alum / -elüm çokluk 1.şahıs eki (idelüm, koyalum, ağlayalum), -suz / -süz çokluk 2. şahıs eki (gelesüz, bilesüz), kendü ve öz kelimelerinin birleşmesiyle oluşan kendöz / kendüz kelimesi (kendözini) incelenen metinde karşılaşılan Eski Anadolu Türkçesi unsurlarından bazılarıdır.

Sonuç

Hz. Fatıma, İslam tarihindeki yeri açısından Hz. Muhammed'in kızı, Hz. Ali'nin eşi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in anneleri olmakla birlikte halk arasındaki anlatılarda ve Türkçe yazma eserlerde idealize edilmiş bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Hz. Fatıma'nın kült bir şahsiyet olarak doğumuna dair mevlitler kaleme alındığı gibi ölümüne dair vefat hikâyeleri de Türk edebiyatında işlenmiş dinî konular arasındadır. Bu tarz dinî eserlerin çok kez ele alınmasının en önemli sebeplerinden birisi halkın teveccühü yani ilgisidir. Bu eserler, halk meclislerinde yüksek sesle okunmuş ve anlatılmışlardır. Metinlerde ele alınan Hz. Fatıma'nın, babası Hz. Muhammed'den sonraki altı aylık kısa ömrü ve ölümünde yaşanan bazı olağanüstülükler, Hz. Fatıma'nın aynı zamanda İslam dini açısından önemini de vurgulamaktadır. O, İslam'da olması istenen kadın tipinin ete kemiğe bürünmüş hâlidir. Sahip olduğu statü ve rol eş ve anne olmanın çok ötesindedir. Hz. Fatıma'nın hayatı ibret vericidir. Onun doğumu yaşadığı toplum yapısı açısından devrim niteliğindedir. Anlatılarda ise olağanüstü bir doğuma sahiptir. Hz. Peygamber onunla ilgili hadisler buyurmuştur. Ona her zaman derin bir muhabbet beslemiştir. Hz. Fatıma Sünni, Şii ve Alevi topluluklarında her zaman derin bir saygı ve sevgi ile anılmaktadır. Halk arasında tarihi ve dinî kişiliğinden ayrı olarak efsanevi ve kült hâline gelmiş bir kişidir. Onun vefatının anlatıldığı bu mesneviler Hz. Muhammed'e olan sevgisinin ve Hz. Muhammed'in de ona verdiği değerin bir göstergesidir. Hz. Fatıma'nın vasiyeti gereği kefenlenmesi ile Müslümanlar arasında naaşın kefenlenmesinin gelenek hâlini aldığı değerlendirilebilir. Hz. Fatıma ile ilgili yazma eserlerde pek çok metnin ve nüshanın bulunacağı muhakkaktır.

Metin

Hazâ Dasitân-ı Fâtımatü'z-Zehrâ Radıyallahu Anhâ [24b]

Ol ceybün 'izzetin fikir idelüm
Kalbimüz pür-nûr idüp zikr idelüm

İşit imdi Fâtıma âhvâlini
Kim Resûlden sonra n'oldı hâlini

Gice gündüz ağlamaya başladı
Kâinâtı dağlamaya başladı

Yemez içmez uyumazdı bir zamân
Şöyle kim hayrân kalmışdı ol hemân

Dirdi vâ hasretâ vâ fürkatâ
Nideyim cânım baba vâ veylenâ

Kandesin ey şems-i tâbân kandesin
Rûhları gül zülfi reyhân kandesin

Hasretinden kana boyandı ciger
Oda yandı ins ü cân kandesin

Böyle diyüp ağlar idi ol nigâr
Âh idüp ağlar idi zâr u zâr

Bir gün ashâb bir yire cem‘ oldılar
Yâ ‘Âlî dinle sözümüz didiler

Zî-kerem eyle ana ol gül‘izâr
Gice gündüz ağlamasun zâr u zâr

Ağlamakla ele gireydi Resûl
Yâhûd cân virmekile ol pür ûsûl

Ağlayup hep virüridik cânımuz [25a]
Tek ele gireydi ol sultânımuz

Lîk hükm-i Hudâdır n'idelüm
Ol Hakkun emrine râzı olup sabredelüm

Geldi didi bu sözi ol dem ‘Alî
Fâtıma ağladı didi yâ velî

Yerin altında yatan şâh-ı resûl
Niçün ağlayup olmayım melûl

Âh eydüp ol bir kere düşdi yere
Yokdı ‘aklı ki kendini dere

Nîce vaktden sonra ol hayrü'l- Betûl
Kalkdı yerinden gâyet olup melûl

Fâtıma didi ki işit yâ ‘Alî
Kabrine vargıl Resûlün yâ velî

Anda dahı bana bir ev yapuvir
İçine dahı anun gül saçuvir

Adın anun beytü'l-ahzan koyalum
Anda varup kanlı yaş ağlayalum

Sözüni kıldı kabûl ol dem ‘Alî
Varup bir ev yapdı anda ol velî

Her sabah varırdı anda ol nigâr
Nevha idüp ağlar idi zâr u zâr

Tâ ana dek kim dimişdi ol Resûl
Altı aydan sonra ey hayrü'l-usûl

Emr-i Hakdur sen bana gelsen gerek
Sen benimle tâ ebed olsan gerek

Çünki va‘de yetdi bir gün ol nigâr
Kabrine vardı Resûlün kıldı zâr

İştiyâkım geçdi hadden didi ol
Yakdı cânım hecrün odı yâ Resûl

Ey dirigâ zârı nice gizleyem [25b]
Vaktimi ben nice dek gözleyem

Fürkatün bahrina girip düşmüşem
Hasretün nârına düşüp pişmişem

Zahmet-i mihnetlerim çokdur benim
Gizlemege tâkatim yokdur benim

Cerâhat oldı yüregüm tâş-ile
Gözlerimün nûrı gitdi yâş-ile

Fürkat âğusın tolu tolu kadeh
Nûş kıldum nice olam ben ferâh

Çün habibim menzilin oldı turâb
Bu cihân olsun harâb ender harâb

Katı efgân eyleyüben dökdi yaş
Arayup su bulayıdı tâğ u tâş

Titredi kabr-i habîb-i Kirdigâr
Düşdi kabrin üstüne ol dem nigâr

Kabr içinde Mustafâ vü Müctebâ
Didi kim ey nûr-ı 'aynı merhabâ

Katı müştâkım ciger köşem sana
Va'de yetdi gelirsin sen bana

Şâd oluben turdı yerinden revân
Vardı ol dem içre eve hemân

Başladı kendözini kavşurmağa
Hem evin için tışın devşürmeğe

Gördiler anı Hüseyin ile Hasan
Didiler ey ana n'oldun bugün sen

Böyle te'cil maslahat nedür size
Lutfınuzdan bir haber virdük bize

Bu sözi çünki bunlardan dinledi
Derdile âh eyleyüben inledi

Gelün oğullar didi tutuben [26a]
Yanına geldi Hüseyn-ile Hasan

Birin aldı bir dizine ol ana
Bir dizine birin aldı hem yana

Öpdi gözlerin sürdi yüzüni
Yüzine sürdi evlâdın yüzüni

Yüzlerine bakuben çok ağladı
Yüreğin taşdan değilse ağladı

Didi kim cânım oğullar nideyim
Kangı derdimi size şerh ideyim

Va'de yetdi bilinüz bugün hemân
Dedenüz gel didi giderem hemân

Uş ecel irdi bana vâ hasretâ
Sizden ayrılsam gerek vâ firkatâ

Ey ‘aceb kuzularım başınuzı
Kim yuyısar ya kim ohşar sizi

Saçınuzı kim tarayısar sizün
Gözlerinüz kim sürmeleyiser sizün

‘Ömrimün son günidür bugün benüm
Size kurbân olsun cânım benüm

Yuyayım sizün başlarınuzı
Hem tarayayım güzel saçlarınuzı

Âh idüb turdı yerinden ağlayu
Fürkat odına yüreğin tağlayu

Başların yudı taradı saçların
Gözlerinden dökdi kanlı yaşların

Taşradan ol dem gelüp girdi ‘Alî
Ol nigârı gördi ağlar ol velî

Didi kim yâ Fâtıma n’oldı sana
Kim evvelki gibi bakmazsın bana

Bana niçün söylemezsin ey helâl [26b]
Eydiver bana nedür işbû melâl

Di bana hâlini soram sana
Niçün ağlarsın haber virgil bana

Dir ‘Alî yâ Fâtıma dinle beni
Bâkî tutsun Hak cihânda seni

Va‘de itmişdi ol babam bana
Oldı va‘de bugün diyem sana

Sen esen kal ben yollandım giderem
Sana Hasan’la Hüseyn’i ısmarlaram

Bu iki körpe kuzuları ey cân
Hoşça tutgıl dileğüm budur hemân

Gözi yâşın anların akıtmagıl
Boynun eğüp yollara bakıtmagıl

İşbû sözleri işitdi çün ‘Alî
Âh idüp ağladı anda ol velî

Geçdi ol gün ahşâm oldı nigâr
Didi kim ey Hâlık-ı Perverdigâr

Sana sığındum elimi hâlimi
Virmek âsân kılıyorgıl cânumı

Böyle diyüp ol hemân âh eyledi
Rûhunı teslîm-i Allâh eyledi

Ahşâm-ile yats’arasında vefât
Eyledi ol binti sırr-ı kâi’nât

Kokdı ol dem misk-i ‘anberle gül-âb
Titredi üstüne anun âfitâb

Nûrı ol güller gibi yatmış idi
İçi tışı nûr anun bitmiş idi

Zâhir oldı ol evin içinde nûr
Toldı anun içi ervâh-ile hûr

Hâzır oldı enbiyâ ervâhı hem [27a]
Zî mübârek sa‘at zî kutlu kadem

Hem Hadîce rûh-ı Hak ervâh-ile
Rûh-ı Meryem İsa rûhu bile

Sâriye Hacer rûhu zâhir oldılar
Ol nigârın üstüne ağlaşdılar

Üstüne vardı ‘Alî eyledi yâs
Kanlı yâş dökdi gözünden tâs tâs

Didi cânım oğullarım gelinüz
Ananuz gitmiş cihândan bilinüz

Geldi yanına Hüseyn-ile Hasan
Gördiler gitmiş cihândan ol hasen

Ol ikisi âh idüp ağlaşdılar
Hasret ile kanlu yaşlar saçdılar

Didiler bu işdurur ‘âyet ‘acîb
Hem bizim kalmamuzı şöyle garîb

Kalbimüze düşdi fürkat korkusı
Geldi bize hem yetimlik kokusı

Dedemüz gitdi ve biz kaldık hazîn
Sen de gitdün bize kim olsun emîn

N’oldı nergiz gözlerin yumdun ana
Fürkat odına bizi yakdun ana

Hasret ile yaralanmış anamuz
Fürkat ile paralanmış anamuz

Bağrı başlu gözi yaşlu anamuz
Şemsî yüzlü mahî kaşlu anamuz

N’oldı böyle katı yanmışsın bugün
Vurdun ana yüreğimüze dügün

Dedemüz sorar ise cânım ana
Hasret-i kıyâmete kaldı cânım ana

Göz yâşıyla yer yüzin ısladılar [27b]
Analarınun başın yasladılar

Er ü hatun ol gice cem‘ oldılar
Hasret odına yanup şem‘ oldılar

Halvet itdiler anı ol dem revân
Yumağa meşgûl oldılar hemân

Misk-i ‘anberle buhûr yakdılar
Ağlaşup üstüne saflar tutdılar

Yudılar anı ve sardılar kefen
Katına geldi Hüseyn-ile Hasan

Ol ikisi sarmaşup ağlaşdılar
Üstüne analarınun düşdiler

Öpdiler yüzin efgân itdiler
Ağladılar yaşların kan itdiler

Ol güzeller şâhı açdı gözlerin
Her birin ohşadı öpdi yüzlerin

Göğsine basdı ve kuçdı anları
Yakdı hasret odına cânları

Bir kıyâmet kopdı ol gice ey yâr
Bir ‘alâmet anda oldı âşikâr

Ey niceler anda mahzûn oldılar
Ey niceler anda mecnûn oldılar

Titredi ‘arş-ı kürsî hem felek
Anun için ağladı cümle melek

Geldi Hakdan bir nidâ kim yâ ‘Alî
Kaldır üstünden anları yâ velî

Pâre pâre olsun çarh-ı felek
Yanmasun hasret odına her melek

Anları kaldırdı üstünden revân
Oldılar meşgûl namâzına hemân

Didi ol demde Ebû Bekre ‘Alî [28a]
Siz kaldırun namâzın yâ velî

Kıldılar anun namâzın ol gice
Kudret-i Hakkın dinle nice

Pes cenâzeyle anı getürdiler
Tâ Resûlün kabrine yaturdılar

Didiler ‘âdet üzere hem anı
Kabrine koyalar ol görklü teni

Pes selâm virüp ‘Alî ol bâ-vefâ
Didi geldi Fâtıma yâ Mustafâ

Ol yamalı eski giyen Fâtımandur bu gelen
Ol yalıncaklığa duyan Fâtımandur bu gelen

El değirmenin çeküben cevr-ile beslenen
Cevr-ile fakr-ile büyüyen Fâtımandur bu gelen

Boyunun eğe koyup kendizin alçak tutan
Ol yüce kadrini bilen Fâtımandur bu gelen

Hasretün derdi sarardup benzin tagyir idüp
Hicr odına cân koyan Fâtımandur bu gelen

Vuslatına cân u gönülden teşevvuk eyleyen
Gurbet-i eyyâmına duyan Fâtımandur bu gelen

Şol cemâlin şem'ine pervâne olan her zamân
Hizmetüne yüz sürüyen Fâtımandur bu gelen

Her kaçan gam irse ol mübârek kalbine
Medh idüp anı seven Fâtımandur bu gelen

Ümmetün içün şefâ'at hüccetin saklayan
Anların kaydın yayan Fâtımandur bu gelen

Mevtüni 'ilme'l-yakîn bilüp yaragın eyleyen
Ol yetîmleri düne koyan Fâtımandur bu gelen

Gitdüginden buna va'de eylemişdün yâ Resûl
Sabr idüp ol güne koyan Fâtımandur bu gelen

Ağlama ardımca sen de gelirsin didügün [28b]
Uyanup ol söze uyan Fâtımandur bu gelen

İntizâr çeküp ârzû kılurdun buna sen
Muştulukdur imdi uyan Fâtımandur bu gelen

Gördiler fecr-i cihânu ol pür-safâ
Murtazâ vü Müctebâ vü Mustafâ

Ol mübarek ellerin ol dem hemân
Kabr içinden çıkardı 'ayân

Aldı 'Alînün elinden Mustafâ
Kaldı hayretde 'Alîyyü'l-murtazâ

Ya'ni didi ey gözüm nûrı sana
Ki katî müştâkıdum irdün bana

Yanına aldı nâliş eyledi
Hôş mısın kızım safâ geldin didi

Çün Resûl aldı anı yanına
Kıldılar medh ü senâlar cânına

Gördiler bu hâli anda câzi'ûn
Didiler *innâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ûn*

Arturur cân u gönülden safâ
Hem yaraşur dilde zikr-i Mustafâ

Durman imdi varken sizde hayât
Es-salavatu çağırun kable'l-memât

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Sürdi gitdi bakiyâtü's-sâlihât

Kaynakça

Ay, Zahide. "Şii Teolojisi Tesirindeki Orta Asya ve Anadolu Sözlü Geleneklerinde Hz. Fatıma". *Ötekilerin Peşinde: Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan* içinde, 291-302. İstanbul: Timaş Yay., 2015.

Ayetullah İbrahim Emini. *Örnek İslam Kadını Hz. Fatıma.* çev. Fahrettin Altan-Seyyid Seccad Hüseyni. Kum: Ensariyan Yay., 2003.

Doğan, Şaban. "Bir Eski Oğuz Türkçesi Metni Hikâye-i Fâtıma ve Dil Özellikleri" *Akademik Bakış Dergisi* 32 (2012): 1-20.

Hüseyni Firuzabadî, Seyyid Murtaza. *Hazret-i Fatıma'nın faziletleri*, çev: Muhammed Tahir. İstanbul: Kevser Yay., 1996.

Kandemir, M. Yaşar. "Fatıma", *DİA* 12 (1995): 219-23.

Kaygusuz, İsmail. *Bir Proto-Alevi Kaynağı Ummü'l-Kitab*. İstanbul: Demos Yay., 2009.

Kuzubaş, Muhammet. "Manzum Bir Destan Kitabı (Destân-ı Veysel Karânî, Vefât-ı Hz. Fâtıma, Vefât-ı Hz. İbrâhîm, Hikâyet-i Gügercin, Hikâyet-i Geyik)". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1-2 (2008): 304-40.

Ölker, Perihan. "Hz. Fatıma Destanı". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S. 36 (2016): 351-66.

Seyyid Alizade Hasan b. Müslim. *Hızırnâme Alevi Bektaşî Adab ve Erkânı (Buyruk).* haz. Baki Yaşa Altınok. Ankara: TDV Yay., 2007.

Söylemez, Mehmet Mahfuz. *Dâstân-ı İbrâhîm Edhem, Dâstân-ı Fâtıma, Dâstân-ı Hâtun*. Ankara: TDV Yay., 2011.

Uyanıker, Nursel. "Türk Folklorunda Manzum Vefât-ı Fâtıma'lar". Sanat ve Edebiyatta Kadın Sempozyumunda Sunulan Bildiri, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Mayıs 5-6, 2014.

Uyar, Gülgûn. *Ehl-i beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evladı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 2018.

Summary

Fatimah Al-Zahra was a woman cited as an example in the Islamic history due to her rightness and personality, and also a daughter of the Islamic prophet, the mother of Hasan and Hussein, who continued the bloodline of Prophet Muhammad, and the wife of Ali. She was an exemplary person as a mother, wife and daughter. There are eighteen hadiths referring to her in the Islamic history, which are on the Kutub al-Sittah.

The life of Fatimah Al-Zahra was told about in a mythological manner. Fatimah Al-Zahra was a person and character mentioned in the Sunni, Alawi and Shiite resources. She was mentioned in the Sunni resources highlighting that she was a daughter of Prophet Muhammad, while she was mentioned in the Shiite and Alawi resources highlighting that she was the wife of Ali and, the mother of Hasan and Hussein. In both of these resources, Fatimah Al-Zahra was one of the four select women in the world. Her life believed to be full of miracles starting from her birth was an indication that she was the chosen person and won the affection of Allah. She was born for a purpose. The narratives about the birth of Fatimah Al-Zahra mentioned her as an extraordinary, even a mythological character while the written works in Turkish did not mention the birth of Fatimah Al-Zahra, but a brief story about her life after the death of Prophet Muhammad, which is quite interesting.

The reason why Fatimah Al-Zahra took so much place in both the classic literature and the folk literature was because she was an exemplary Islamic woman. The text that we analyzed was an anonymous literary work written in the form of a masnavi "Kıssa-i Fâtımâ" inside a periodical recorded under no. Nuri Arlasez 260/3 in the Süleymaniye Library. The text we worked on narrated the sorrow of Fatimah Al-Zahra after the death of her father, and her desire to reunite with him and then her death. Her death was full of miracles just like her birth. When she died, a divine light came upon her. The souls of Mary, Khadija bint Khuwaylid, Hagar and Sarah came and cried together. She was buried alongside with Prophet Muhammad. When Fatimah Al-Zahra was taken to the tomb of her father, Prophet Muhammad extended his sacred hand from the tomb and, took Fatimah Al-Zahra. Mawlids were written about the birth of Fatimah Al-Zahra as a cult person and, also the stories narrating her death were among the religious works within the Turkish literature. One of the most important reasons why there are so many religious works like this is because she won favor in the eyes of people. These works were read aloud during the meetings of people. She was an example in flesh and bones for a woman type expected to be in Islam. Her status and role were far beyond the status and role of a wife and mother. The life of Fatimah Al-Zahra was an exemplary one. Her birth was like a revolution for the structure of the society she lived in. Extraordinary stories were told about her birth. There are hadiths of Prophet Muhammad about her. She was loved a lot by her father Prophet Muhammad. Fatimah Al-Zahra is always mentioned with a deep respect and love in the Sunni, Alawi and Shiite communities. She was respected by people as a legendary and cult person in addition to her historical and religious personality. The life of Fatimah Al-Zahra was an exemplary one. Her birth was like a revolution for the structure of the society she lived in.